

Vad innebär svag begåvning?

Jag vill kommentera Karl-Henrik Gustavsons artikel om utvecklingsstörning i Läkartidningen 19/97.

I Göteborg identifieras idag barn »som inte är som andra» tidigare än för tio år sedan. Eftersom föräldrar, daghemspersonal, barnvårdscentraler m fl är mer informerade och observanta hittas ofta barnen tidigt. Remiss till barnläkare, eventuellt barnneurolog, för bedömning och utredning ger vid lätt utvecklingsstörning en etiologisk diagnos i högst 70 procent. I anslutning till eller efter avslutad utredning bör habiliteringsinsatser snarast påbörjas. Min uppfattning är att vi idag är bättre på att informera och stödja familjen så att beteckningen utvecklingsstörd inte behöver kännas så skrämmande. (Egentligen borde en allmän diskussion föras om vad vi ska använda för ord. Det är ju barnens oförmåga att förstå och lära sig som andra och inte en psykisk störning som utgör funktionshindret.)

Situationen i grundskolan ser idag helt annorlunda ut – stora klasser, dåligt med stödresurser (om barnet inte får en diagnos). Än så länge är särskoleklasserna relativt små, 10–12 elever, och läraren har i allmänhet en eller flera assistenter. Alla ungdomar förväntas fortsätta i gymnasieskola, eftersom arbete är mycket svårt att få. Karl-Henrik Gustavson vet förstås också detta. Sannolikt är det då ödesdigert för alla parter – barn, föräldrar, skola – att inte identifiera barnen med svårigheter i tid och ge dem extra resurser.

Vi vet också från individintegrerade barn med lätt mental retardation att lågstadiet ofta går bra, men sedan blir det sociala gapet så stort att barnet lätt blir utanför.

Samverkansklasser

Mätte vi i stället kunna erbjuda en bra skola åt alla barn, men erkänna dessa barns svårigheter och ge dem adekvat stöd. Samverkansklasser är ett sätt att närma grundskola till särskola liksom gruppintegrering. Det är viktigt att vi behåller respekten för att vi alla är olika!

I Göteborg är en ny särskoleplan under utarbetande med deltagande från skolan, men också föräldrar, FUB, FA, RBU samt representanter från stadsdelsnämnderna. Grund-

tanken är att förbättra för barnen och inte diskriminera barn med mental retardation – lätt, måttlig eller svår. Sedan är det viktigt att gymnasieskolan förändras med mycket mer möjligheter till praktiska studier och arbete för dem som inte vill eller kan läsa enligt dagens program.

Barbro Westerberg
överläkare i neuropediatrik och habilitering, barnkliniker, Östra sjukhuset, Göteborg

Skilj på svagbegåvning och lindrigt förståndshandikapp

I Läkartidningen 19/1997 skriver Karl-Henrik Gustavson om utvecklingsstörning ur ett flertal perspektiv. Vi vill kommentera de delar som rör definition, prevalens och skolgång vid lindrig utvecklingsstörning eller lindrigt förståndshandikapp.

Lindrigt förståndshandikapp definieras enligt DSM IV enligt ett IQ-kriterium (IQ 50–70) och ett sk adaptivt kriterium, dvs ett tilläggs-kriterium, som fokuserar brister vad gäller förmåga att möta omgivningens förväntningar med hänsyn till ålder och kulturell grupp. Diagnosen måste således baseras på både en fullständig begåvningsutredning – utförd av psykolog – inkluderande ett vedertaget begåvnings-test och en värdering av barnets totala fungerande i hem- och förskole-/skolmiljö.

I artikeln anges att såväl lindrigt förståndshandikapp som begreppet svagbegåvning skulle motsvara en IQ mellan 50 och 70. Begreppet svagbegåvning bör enligt vårt synsätt reserveras för dem med IQ med –2 och –1 SD, dvs i IQ-området 70–85.

Kan ej gälla lindrigt förståndshandikapp

Vi är tveksamma till om de metoder som använts i Karin Sonnanders studie (ref 1 i K-H Gustavsons artikel) är tillräckliga för att kunna ställa diagnos lindrigt förståndshandikapp. I den refererade studien använ-

des ett begåvningsprov bestående av tre delar (motsatser, plåtvikning och talserier, vart och ett innehållande 40 uppgifter). Proven administrerades av barnets lärare. Den prevalens som framräknats i studien kan, enligt vår mening, inte anses gälla lindrigt förståndshandikapp.

Att elever med en sann IQ mellan 50 och 70, utan att vara diagnostiserade som lindrigt förståndshandikappade, skulle klara sig bättre på arbetsmarknaden än de som fått sin pedagogik inom grundsärskola är förvånande och stämmer inte med vår kliniska erfarenhet. Den avgörande frågan blir om de, som i Sonnanders studie klassats som lindrigt utvecklingsstörda men inte fått undervisning i särskola, verkligen har ett lindrigt förståndshandikapp – mot bakgrund av den metod som använts för att ställa diagnosen.

Från kliniskt arbete inom barnhabiliteringsverksamhet möter vi praktiskt taget dagligen barn som far illa i ordinarie grundskoleklass då de inte fått sitt lindriga förståndshandikapp igenkänt.

Vi ser en fara med artikelns huvudbudskap – att skolgång inom den vanliga skolan skulle medföra bättre prognos vad gäller arbetssituation för elever med lindrigt förståndshandikapp. Barnen i Sonnanders studie var födda 1967, dvs de gick i skolan under en epok då det fanns helt andra resurser i skolan än i dag.

Lindrigt förståndshandikapp är ett typexempel på en osynlig funktionsnedsättning. Klinisk erfarenhet talar för vikten av att rätt identifiera sådana funktionsnedsättningar hos barn och ungdom. Därigenom kan förståelsen för svårigheterna fås och kravnivån anpassas så att barnet utvecklas på bästa sätt, efter sina förutsättningar och med bibehållen självkänsla.

Elisabeth Fernell
överläkare,

Gunilla Malm
överläkare,

Kerstin Dahlström
biträdande överläkare,

Gunnar Braathen
biträdande överläkare,

Ingrid Adolfsson
barn-neuropsykolog, barnklinikens sektion för barnneurologi och habilitering, Huddinge sjukhus

Strikta och klara definitioner behövs

Elisabeth Fernell och medförfattare tar i sitt inlägg upp en mycket viktig fråga, nämligen hur man definierar psykisk utvecklingsstörning. Som framgår av artikeln i Läkartidningen 19/97 kan med viss förenkling psykisk utvecklingsstörning definieras på tre olika sätt: med intelligenstest, socialt och administrativt [1].

Enligt rekommendationer från WHO bör graden av utvecklingsstörning mätas psykometriskt med intelligenstest. Praxis har varit att som kritisk gräns ange två standardavvikelser under begåvningsgenomsnittet motsvarande IQ 70. Lätt utvecklingsstörning motsvarar IQ 50–69 och svår utvecklingsstörning IQ lägre än 50.

De krav som ställs på varje individ är olika vid olika åldrar, och de sociala och administrativa definitionerna liksom DSM-IV-definitionen, som Fernell och medarbetare använder [2], är av stort praktiskt värde, men för att göra jämförande epidemiologiska undersökningar behövs strikta och klara definitioner, som dessutom är internationellt gångbara, samt oselekterade material.

Vid definition och avgränsning av utvecklingsstörning är det således väsentligt att hålla isär urval gjorda av praktiska skäl från forskningskriterier. I den serie arbeten av Sonnander och Emanuelson vars urvals-metoder ifrågasätts av Fernell och medarbetare har de psykometriska kriterier och den urvals-metodik som kommit till användning testats och ingående evaluerats. Att författarna träffat rätt i sin psykometriska definition bekräftas av att de kommit fram till förväntad andel skolbarn med IQ <70.

Till gagn eller skada?

Eftersom 1,5 procent av barnen med IQ <70 inte i skolan identifierats som psykiskt utvecklingsstörda, är det intressant att de annat än i undantagsfall varit föremål för den »kliniska erfarenhet» som skall kunna identifiera en »osynlig funktionsnedsättning», som kommentatorerna hänvisar till. Om detta varit till gagn eller skada för dessa barn kan varken vi eller kommentatorerna entydigt avgöra.